

Marcin Biborski, Tadeusz Wójcik, Anna Ruszar, Romualda Lelek, Kazimierz Radwański

---

Zamość. Bastion VII

Informator Archeologiczny : badania 10, 322-323

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

sezon badań. Kościół i klasztor Franciszkanów w obrębie miasta z XVII i XVIII wieku.

Badania skoncentrowano w dwu punktach. Jeden wykop założono prostopadle do zachodniego skrzydła klasztoru, uzyskując przekrój przez całe skrzydło, drugi zaś wytyczono tak, aby odsłonić połączenie klasztoru z kościołem.

Lokalizację wykopów ustalono w oparciu o wyniki badań geofizycznych. Badania ustaliły:

- 1/ stratyografię użatkowania terenu,
- 2/ istnienie poziomów budowy, remontów i rozbiórki klasztoru,
- 3/ brak piwnic pod zachodnim i północnym skrzydłem klasztoru,
- 4/ mury klasztoru zostały dostawione do murów kościoła,
- 5/ możliwość, że w północno-zachodnim narożniku klasztoru była ustawiona wieża,
- 6/ badania dostarczyły dużą ilość materiału zabytkowego: ceramiki, szkła, kafli, metali i kości z okresu egzystowania klasztoru tzn. wieku XVII i XVIII, a także z okresu bezpośrednio przed wystawieniem klasztoru z przełomu XVI/XVII wieku.

W związku z propozycją władz miasta rekonstruowanie zarysu murów klasztornych na powierzchni placu, zostanie rozszerzone zarówno badaniami archeologicznymi jak i geofizycznymi.

Materiał uzyskany z badań złożono w Pracowni Archeologicznej PKZ w Warszawie.

ZAMOSC
Bastion VII

Muzeum Archeologiczne
w Krakowie

Badania prowadzili mgr Marcin Biborski i mgr Tadeusz Wójcik /autor sprawozdania/ przy współudziale mgr Anny Ruszar i mgr Romualdy Lelek. Kierownik prac dr Kazimierz Radwański. Finansowała Dyrekcja Rozbudowy Miasta Zamościa. Pierwszy sezon badań. Fortyfikacje miejskie z XVI-XIX w.

Wykopalka w obrębie bastionu VII stanowią wstępny etap prac konserwatorskich zmierzających do zabezpieczenia reliktyw fortyfikacji i zagospodarowania obiektu. Chodziło o zorientowanie się w:

1/ przebiegu, systemie, materiale budowlanym i stanie zachowania murów bastionu z ewentualnych uchwyceniem kolejnych faz istnienia i rozbudowy; 2/ stanie zachowania architektury obronnej na plateau bastionu /kazamaty, chodniki itp./, 3/ układzie nawarstwień i pierwotnym przekroju fosy; 4/ ewentualnych reliktach dzieł obronnych bezpośredniego przedpoła bastionu.

Wykonano sześć wykopów szerokoprzeźrzennych o powierzchni około 475 m². Pozwoliło to m.in. na odsłonięcie w trzech punktach murów czoła i barku bastionu. Mury czoła bastionu wykonane były z łamanego kamienia wapiennego, od strony zewnętrznej i przynajmniej częściowo od wewnętrznej, licowane cegłą. We wszystkich wymienionych punktach stwierdzono celowe zniszczenie korony murów przez ich wysadzenie. W wykopie III mur bastionu odsłonięto, aż do stopy fundamentowej zarówno po jego stronie zewnętrznej jak i wewnętrznej, stwierdzając bardzo różne wysokościowo posadowienie tych partii muru. Zewnętrzna część muru, od strony fosy zachowała w głębszych poziomach dość staranne licowanie cegłą, ze śladami tynku. Uzyskano również profil przyległego do muru stoku fosy oraz jej późniejsze nawarstwienia związane ze zniszczeniem bastionu i wielokrotnymi pracami niwelacyjnymi. W wykopie VI, który zlokalizowano w rejonie przypuszczalnego styku czoła bastionu i jego prawego barku, obok innych współwystępujących murów ceglanych i kamiennych odsłonięto odcinek półkolistego w rzucie, ceglano muru barku bastionu. Jest to zapewne relikat jednej z wcześniejszych faz fortyfikacji tego terenu. W wykopie IV usytuowanym w głębi plateau bastionu, w pobliżu istniejącego budynku nadszańca, odkryto zawalone sklepienie i górne partie ścian, fragmenty różnych czasowo komnat, chodników, pochylni. Zaznaczyć trzeba, iż teren plateau bastionu został silnie zniszczony przez pomieszczenia i podziemne urządzenia istniejące: tu do niedawna bazy transportowej. Badania rejonu bezpośredniego przedpoła bastionu - wykop II nie przyniosły większych rezultatów. Wynika to z faktów, iż teren ten był poddawany częstym niwelacjom od chwili likwidacji twierdzy w roku 1866. Uzyskano materiały dla rozeznania układu pierwotnego terenu oraz nikłe ślady robót związanych z dziełami obronnymi przedpoła twierdzy.

W wyniku prac zgromadzono liczne ruchome zabytki archeologiczne, wśród których przeważa ceramika i fragmenty naczyń szklanych pochodzących z XVI-XIX wieku. Występują dość licznie monety, a także zabytki o charakterze militariów.

Przewiduje się kontynuację badań.